

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Teemme yhdessä lasten, nuorten
ja perheiden hyvää arkea

LAPE

Lape-muutosohjelman, OT-keskuskehittämisen ja VIP-verkoston yhdyspintoja

Laura Yliruka, VTT
kehittämispäällikkö, Socca

Osa-aikainen tutkimuskoordinaattori,
Lapsi ja perhepalveluiden
muutosohjelma, LAPE

laura.yliruka@hus.fi
stm.fi/lape
#lapemuutos
#kärkihanke

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2015-2018

Lapsen muutosta ohjaavat periaatteet

Lapsen oikeudet
ja lapsen etu

Voimavarojen vahvistaminen

Lapsi- ja perhelähtöisyys

Perheiden monimuotoisuus

Miten muutosta tehdään?

2015-2018

1. Lapsen oikeuksia ja tietoperustausta vahvistava toimintakulttuuri

2. Lapsi- ja perhelähtöiset palvelut

YHDESSÄ HYVÄÄ ARKEA LÄHELLÄ

Lasten, nuorten ja vanhempien osallisuus

STM&OKM

Toimeenpanon tuki THL & OPH

Kunnat

Seurakunnat ja järjestöt

Tulevat

Maakunnat

Yritykset

Kehittämiskokonaisuudet 2015-2018

-Perhekeskustoimintamalli verkostoi palvelut ja tarjoaa kohtaamispaikkoja koko maassa

-Koulu ja varhaiskasvatus hyvinvoinnin tukena 12 alueella

-Eriyisäpalvelut verkostoituvat ja tulevat lähemmäksi arkea (16 aluetta):

- Toimintakulttuuri lapsen oikeus ja tietoperustaiseksi (11 aluetta)

Kansallinen työ 2015-2018

-Hyvinvoinnin seurannan tietopohja laajenee ja syvenee (THL)

-Kasvun tuki – näyttöön perustuvan vanhemmuuden tuen "työkalupakki" (ITLA)

-Yhdyspintaselvitys: Sivistystoimisto; maakunta- sivistyskunta verkostojohtaminen, sopimukset
-Kananajan selvitys: lastensuojelun nopeat ratkaisut ja tiekartta -> 2020

-Ammattilaisten osaamisen uudistaminen (OKM+STM)

-Lapsenhuoltolain uudistus (OM) tukee soveltavuutta

-Kiusaamisen ehkäisyn toimet (OKM)

-Varhaiskasvatustalainsäädäntö uudistuu (OKM)

Siltaus jatko 2019

Kansallisen lapsistrategian valmistelu ja pohjustus

Maakunta – sivistyskunta-yhdyspinnan vahvistaminen:

- LAPE Muutosagentit (19) jatkavat osana MAKU integraatio ohjelmaa
- 5 kunta-agenttia lisänä
- LAPE- Akatemia -koulutus Jokaiseen maakuntaan
- Yksi lapsi – yhteinen tilannekuva- tiedon jakamisen sähköinen alusta

Peruskoulun tulevaisuustyö ja varhaiskasvatustalainsäädäntö toimeenpano

Perhekeskustoimintamallin vakiinnuttaminen + Perheet keskiöön /järjestöt/STEA)

Lastensuojelun tiimikoulutus ja tiekartan toimeenpano
OT –keskus + VIP verkosto
ITLA säätiön Kasvun tuki: näyttöön perustuvat menetelmät vanhemmuuden tueksi

Painopiste matalan kynnyksen tukeen perheille

2020-2024 (?) Lapsistrategia jatkuvuuden varmistajana

Sen osana "LAPE 2.0"

2020-2024:

Hyvinvoiva lapsi oppii ja kasvaa
Sopivaa tukea oikeaan aikaan lapsen ja nuoren arkiympäristöön

Kohti lapsiystävällistä kuntaa ja maakuntaa

Lapsilla on omat oikeudet

Tulokset 2025
Pysyvä muutos
Lasten läheiset ihmissuhteet vahvistuvat

Lähiyhteisöt kannattelevat kotona, koulussa, varhaiskasvatuksessa, harrastuksissa

Hyvinvoinnin ja oppimisen yhdenvertaisuus lisääntyy

Perheiden omat voimavarat vahvistuvat

Kustannusten kasvu hidastuu kun korjaavien palveluiden tarve ja huoltajuuskiistat vähenevät

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa -raportti

”Erityis- ja vaativimman tason palveluiden kehittämisellä, lapsen oikeuksia ja tietoperusteisuutta vahvistavan toimintakulttuurin muutoksella, perhekeskustoimintamallin kehittämisellä ja käyttöönotolla sekä varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen roolilla lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena, on yhtymäkohtia vaativan erityisen tuen ryhmän kehittämisehdotuksiin.”

”Opetus- ja kulttuuriministeriön vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän työllä on yhteys LAPE-muutosohjelman myötä rakentuviin vaativan erityisen tason osaamis- ja tukikeskusverkostoihin, integratiivisten toimintamallien kehittämiseen ja pääsyyn tarpeen mukaisiin palveluihin nopeasti ja sujuvasti.”

Kehittämisryhmän loppuraportti 2017;17

Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa -raportti

- ”Osaamis- ja tukikeskukset voivat toimia VIP-verkostojen yhteistyökumppanina tuoden tarpeen mukaan osaamisensa VIP-verkoston käyttöön kaikissa verkoston tehtävissä mahdollistaen ja koordinoiden esimerkiksi lastenpsykiatrisen ja nuorisopsykiatrisen konsultaation saatavuutta varhaiskasvatuksessa ja kouluissa sekä yhteistyön alueellisten ja **kansallisten toimintamallien kehittämisessä.**”

Kehittämisryhmän loppuraportti 2017;17

LAPE hankkeet PKS ja muu Uusimaa

- **Lape on hallituksen kärkihanke ja toteutuu valtakunnallisesti 01.02.2017-31.12.2018 → Siltahanke 2019**

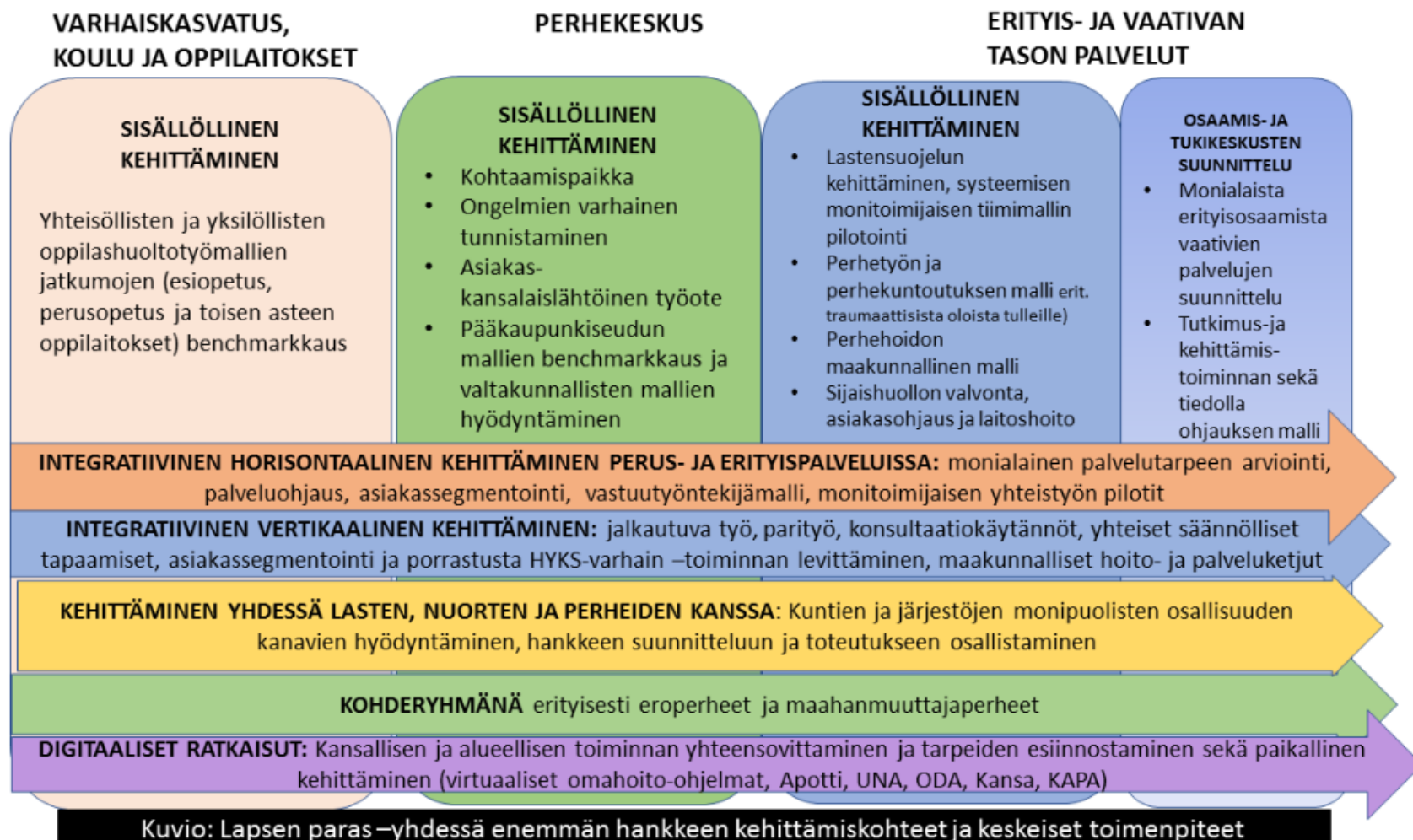
Lapsen paras – yhdessä enemmän (PKS-seutu)

- Lape PKS 2,3 miljoonaa – 25 hanketyöntekijää

Yhdessä olemme enemmän (Lape muu Uusimaa)

- Kehitämme toimintakulttuurin muutosta, perhekeskuksia, varhaiskasvatusta, koulua ja oppilaitoksia sekä erityisen- ja vaativan tason palveluita integroidusti.
- Yhdessä olemme enemmän (Lape muu Uusimaa)
- Kehitämme 24 Uudenmaan kunnassa yhdessä sosiaalialan osaamiskeskusten, seurakuntien, järjestöjen ja oppilaitosten kanssa yhteistyössä
- Lape Uusimaa kehittämishankkeen kokonaisbudjetti on 1,7 milj. euroa – kolme hanketyöntekijää ja NHG:n tuki

PKS-Lape-hanke

Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitokset

- Tässä kehittämiskokonaisuudessa vahvistamme **varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitosten roolia lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa**. Samalla valmistaudumme sote-uudistukseen ja toimintaympäristön muutokseen vahvistamalla yhteistyörakenteita maakunnan vastuulle siirtyvien sote-palveluiden ja kunnan sivistyspalveluiden välillä. Kehitämme palveluiden lapsilähtöisyyttä ja monialaista yhteistyötä sekä varhaiskasvatukseen, kouluun ja oppilaitoksiin jalkautuvia erityispalveluita.

Konkreettisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi yhteisten **yhteisöllisen oppilashuoltotyön** toimintamallien arvioiminen, vertailu ja mallintaminen esiopetuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen oppilaitoksissa. Kuntien kehittämistyössä huomioidaan eri kouluasteet niin, että kaikki oppilaat esiopetuksesta toisen asteen oppilaitoksiin tulevat mukaan kehittämiseen. Samoin mallinamme, arvioimme ja vertaamme myös yhteisiä **yksilökohtaisen oppilashuollon toimintamalleja** esiopetuksessa, koulussa ja toisen asteen oppilaitoksissa.

1. Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitokset

- Hyvinvointikeskustelut seitsenluokkalaisten kanssa
Konsultaatiokäytännöt
- Lapsen oppimisen ja kehityksen pulmien palvelupolut
- Maahanmuuttajahuoltajien tehostetut tapaamiset
- Opiskeluhuollon toimijoiden yhteistyön tehostaminen
- Opiskeluhuollon vuosikello
- Poissaolojen seuranta ja niihin puuttuminen
- **www.socca.fi**

TAUSTAA: poissaolojen seuranta ja niihin puuttuminen

- Toimittiin yhteistyössä Pääkaupunkiseudun Lapen Opiskeluhuollon kehittäjien kanssa: **Opiskeluhuollon koulupoissaolo** –toimintamalliin liitettiin suositus Kearneyn **koulupoissaolokyselyn** toteuttamisesta 30 poissaolotunnin jälkeen ala- ja yläkoulussa
- Koulupoissaolokyselyä kokeiltiin: 12.4.18- 2.6.18 – kokeilu jatkuu edelleen. Arviointi kyselyyn vastaaminen oli mahdollista koko kesäkuun ajan, linkki edelleen auki ja arviointia täydennetään.
- Kokeilussa mukana olevat koulut:
 - **Espoo:** Kirstin koulu (alakoulu) ja Hansakallion koulu (alakoulu)
 - **Vantaa:** Aurinkokivenkoulu (alakoulu) ja Martinlaakson koulu (ala- ja yläkoulu)
 - **Helsinki:** Tahvonlahden ala-aste
 - **Kirkkonummi:** Kirkkoharjun koulu (ala- ja yläkoulu) ja Winellska skolan (ylä- ja alakoulu)
 - **Kauniainen:** Mäntymäen koulu (alakoulu) Granhultsskolan (alakoulu) Kasavuoren koulu (yläkoulu) Hagelstamska skolan (yläkoulu)
- Lapen Lasten ja nuorten mielenterveystyöryhmän jäsenet pilotoivat kyselyä omassa työssään.

Leena Männistö

Poissaoloihin (luvaton poissaolo, sairauspoissaolo ja muu huolestuttava poissaolo) puuttuminen perusopetuksessa

Ennaltaehkäisevä toiminta

Yhteisöllisen opiskeluhuollon keinoin lisätään oppilaiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Sujuva yhteistyö kodin ja koulun välillä.

Oppilaiden läsnäoloa koulussa seurataan **systemaattisesti ja jatkuvasti**.

Oppilashuoltohenkilöstön konsultointi mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

Huoli puheeksi

Oppilaan poissaoloista herää huoli kotona/koulussa.

Luokanopettaja/luokanvalvoja keskustelee asiasta oppilaan kanssa ja on yhteydessä huoltajiin ja sopii mahdollisesta yhteydenotosta oppilashuollon työntekijään.

Tehdään perusteellinen kartoitus poissaolojen syistä ja kokonaistilanteesta. Kartoituksen osana voidaan esim. käyttää koulupoissaolokyselyä.

Yli 30 h

Jos tilanne ei korjaannu selvittelyn ja puhelinkeskustelun jälkeen (poissaoloja yli 30h), opettaja kutsuu koolle palaverin. Palaveri kokoaa yhteen ne toimijat, jotka oppilas ja hänen huoltajansa arvioivat tarpeelliseksi oppilaan koulunkäynnin tukemisessa. Pohditaan myös ketkä muut toimijat voisivat tukea oppilasta.

Useimmiten mukaan kutsutaan myös joku/jotkut oppilashuollon työntekijöistä. Tarvittaessa voidaan muodostaa **monialainen asiantuntijaryhmä**, joka sopii tukitoimista ja seurannasta yhdessä.

Koulun tukitoimet mietitään. Tarvittaessa koulun ulkopuolisten tahojen **konsultaatiot**.

Sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto harkittava.

Yli 50 h

Tarvittaessa (kun poissaoloja yli 50h) kutsutaan mukaan koulun ulkopuolisia toimijoita monitoimijaiseen yhteistyöhön ja pohditaan puuttumisen keinoja.

Sovitaan yhdessä, miten oppilaan tilanteen etenemistä seurataan ja kuka siitä miltäkin osin vastaa.

Sovitaan myös **seurantapalaverin** ajankohta ja **vastuuhenkilö** oppilaan asioissa.

Koulun tukitoimet mietitään. Koulun ulkopuolisten tahojen **konsultaatiot ja yhteistyö**.

Tilannetta seurataan jatkuvasti. Lastensuojeluilmoitus harkittava.

Yli 70 h

Mikäli tukitoimet ja seurantapalaverit eivät auta ja poissaoloja kaikesta huolimatta on jatkuvasti/runsaasti (yli 70h), tehdään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto tai lastensuojeluilmoitus konsultaation pohjalta.

Koulu on tässä vaiheessa selvittänyt poissaolojen syitä omalta osaltaan ja käyttänyt koulun tukitoimia monipuolisesti.

Lastensuojeluilmoituksen pohjana on huoli poissaolojen aiheuttamasta syrjäytymisriskistä ja normaalin kehityksen ja koulunkäynnin vaarantumisesta. Ilmoituksessa mainitaan koulussa jo tehdyt kartoitukset, tukitoimet sekä huoltajien kanssa tehty yhteistyö.

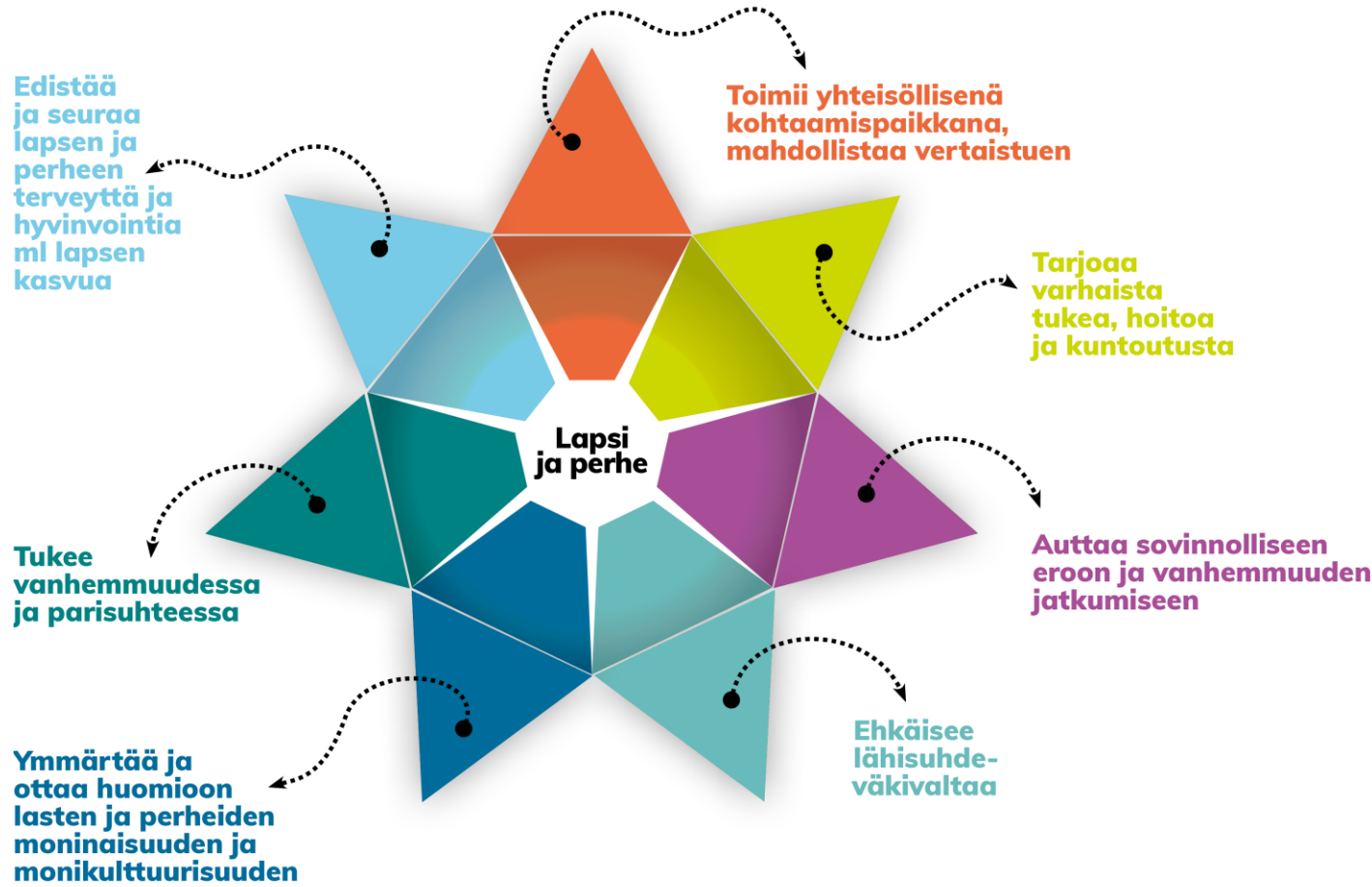
Sovitaan myös **seurantapalaverin** ajankohta ja **vastuuhenkilö** oppilaan asioissa.

PKS LAPE/Christine Söderek

Perhekeskus- osahankkeen tavoitteet pks- hankesuunnitel- massa

- **Tavoite 1:** Luodaan yhteinen perhekeskusmalli pääkaupunkiseudulla.
- **Tavoite 2:** Vanhemmuuden ja parisuhteen tukea vahvistetaan kaikissa palveluissa.
- **Tavoite 3:** Kehitetään sovinnollisen yhteisvanhemmuuden tukea eron jälkeen osana perhekeskustoimintaa ja eroperheiden palveluita. Parannetaan eropalveluiden saatavuutta.
- **Tavoite 4:** Vahvistetaan näyttöön perustuvien käytäntöjen hyödyntämistä varhaisen tuen ja hoidon alueella.
- **Tavoite 5:** Kehitetään perhekeskusmallia, johon integroidaan maahanmuuttajataustaisten lasten, nuorten ja perheiden palvelut ja jossa huomioidaan myös heidän palvelutarpeensa.

Mitä perhekeskus tekee?

Perhekeskustoiminnan kehittäminen

- **Pilotit**
Eron Ensiapupiste

Mannerheimin Lastensuojeluliiton kohtaamispaikka

Verkkokoulutus ammattilaisille kulttuurien ja uskontojen välisestä vuorovaikutuksesta

Kokeilut

- Alueellinen toimijakorttiJärjestöyhteistyön koordinointimalli
- Lasten ja nuorten verkkopohjainen vertaistukialusta erotilanteisiin
- Monitoimijatori
- Pari Asiaa
- Puhutaan erosta -illat
- Verkostomaisen perhekeskuksen kehittäminen
- Vertaisryhmien vuosikello

Esimerkki: NYKYTILA: Perhekeskukset Uudellamaalla

Seurakunnat osana
perhekeskusta

Kehitteillä: Porvoossa perhekeskus,
Nurmijärvellä verkostomainen
toimintatapa, Kirkkonummella
keskitetty hyvinvointikeskus ja
verkostotoiminta, Siuntiossa
perhekeskus

Lähde: Tilastokeskus kuntapohjaiset tilastointialueet, kuntarajat, 10/2017

Erityis- ja vaativamman tason kehittäminen; PKS-Lape

- Erityis- ja vaativan tason muutostyön tavoitteenamme on uudistaa palvelujen rakenteita sote- ja maakuntaudistus huomioiden, uudistaa palveluiden ohjausta ja johtamista sekä luoda työskentelytapoja, jotka perustuvat **tutkimustietoon ja hyvin suunniteltuihin integroituihin toimintamalleihin.**

Konkreettisesti tämä tarkoittaa esimerkiksi pääkaupunkiseudun yhteisen monitoimijaisen arviointimallin luomista ja integratiivisten työmuotojen lisäämistä, kuten esim. erityispalvelujen konsultaatiota, jalkautuvaa työtä ja verkostotyötä. Lastensuojelussa mm. suunnittelemme lastensuojelun perhehoidon järjestämisen toimintamallia.

Lisäksi luomme pääkaupunkiseudulla osaamisen tukikeskusten (OT-keskus) monialaista toimintamallia koko Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueelle.

Erityis- ja vaativamman tason kehittäminen; PKS-Lape

- **Pilotit**

- Laitokseen sijoitetun lapsen psykiatrisen hoidon järjestäminen
- Lastensuojelun systeeminen toimintamalli
- Monitoimijaisen yhteistyön mallinnus
- Pitkittyneet huolto ja tapaamisriidat – No Kids in the Middle
- **Traumatisoituneet maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret**
- **-vakauttava työ koulussa**
- Valvonta ja asiakasohjaus
- Lastensuojelulain vastuusosiaalityön ja perhehoitolain vastuutyön eriyttäminen

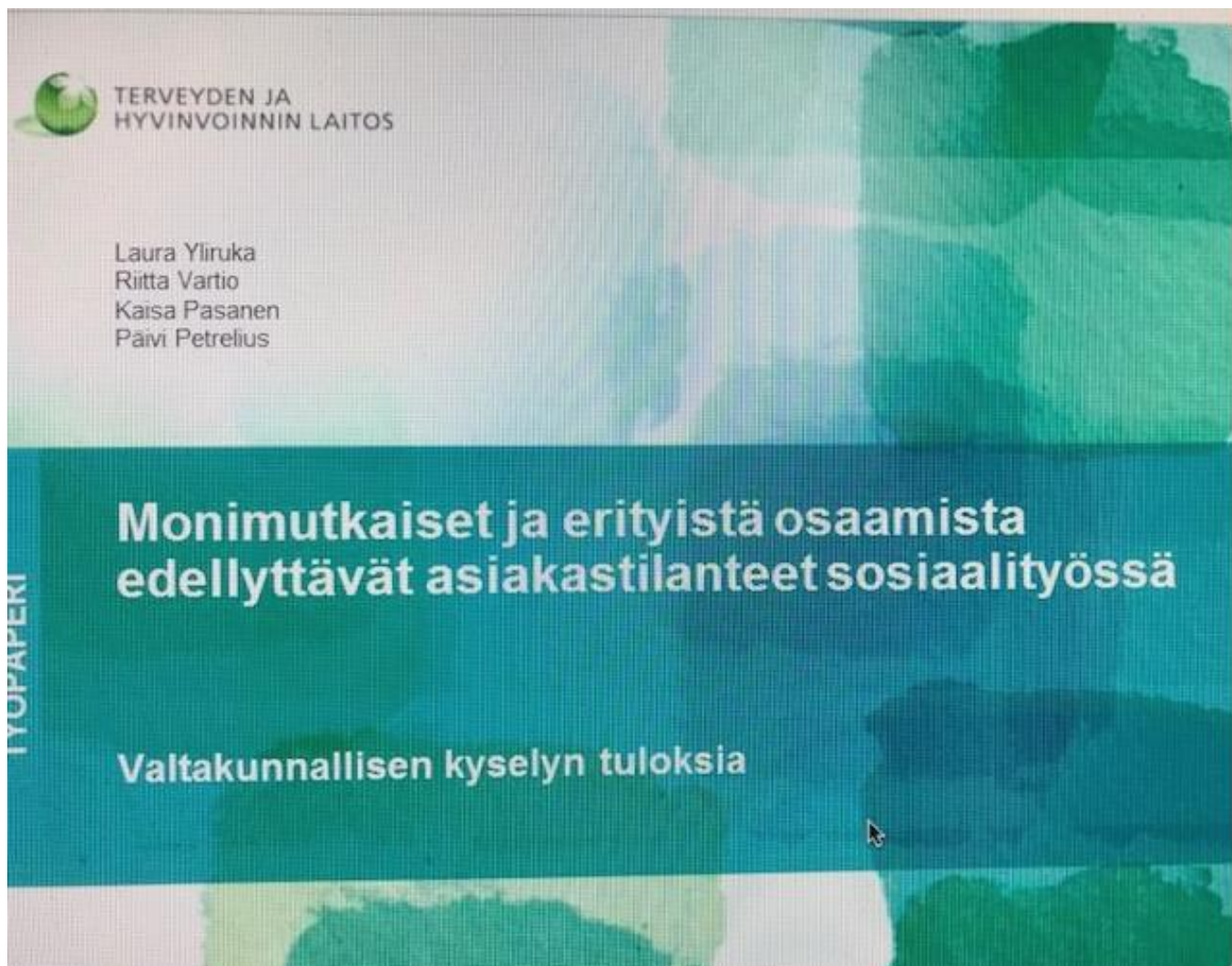
- **Kokeilut**

- Konsultatiivisen ja integroivan työtavan kehittäminen
- Nuorisopsykiatrisen geneerisen arviointivälineen kehittäminen (GMI)
- Nuorten mielenterveyden arviointimenetelmien yhdenmukaistaminen
- Perhesosiaalityön päivystyskokeilu Lastenlinikalla
- Vakavasti sairastuneen lapsen psykososiaalisen tuen järjestäminen

OSAAMIS- ja TUKIKESKUKSET

- Osaamis- ja tukikeskuksiin (viisi Suomeen) kootaan osaaminen, jota tarvitaan harvoin ja joka edellyttää vaativaa erikoistumista ja erityisosaamista sekä suurta väestöpohjaa ja palvelujen määrää. Alueen vaativia palveluita tuottavat yksiköt liittyvät tai linkittyvät OT-keskuksen verkostorakenteeseen.
- Lue lisää Tapiola, Mia ym. (2017) Vaativan tason palvelujen ja palvelurakenteiden uudistaminen. Julkaisussa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (toim.) Erityis- ja vaativan tason palvelujen työpajaprosessin raportit, 97 – 121. <http://www.julkari.fi>

THL:n työpapereita 16/2018 OT-keskusten suunnittelun tueksi

Osaamis- ja tukikeskukset

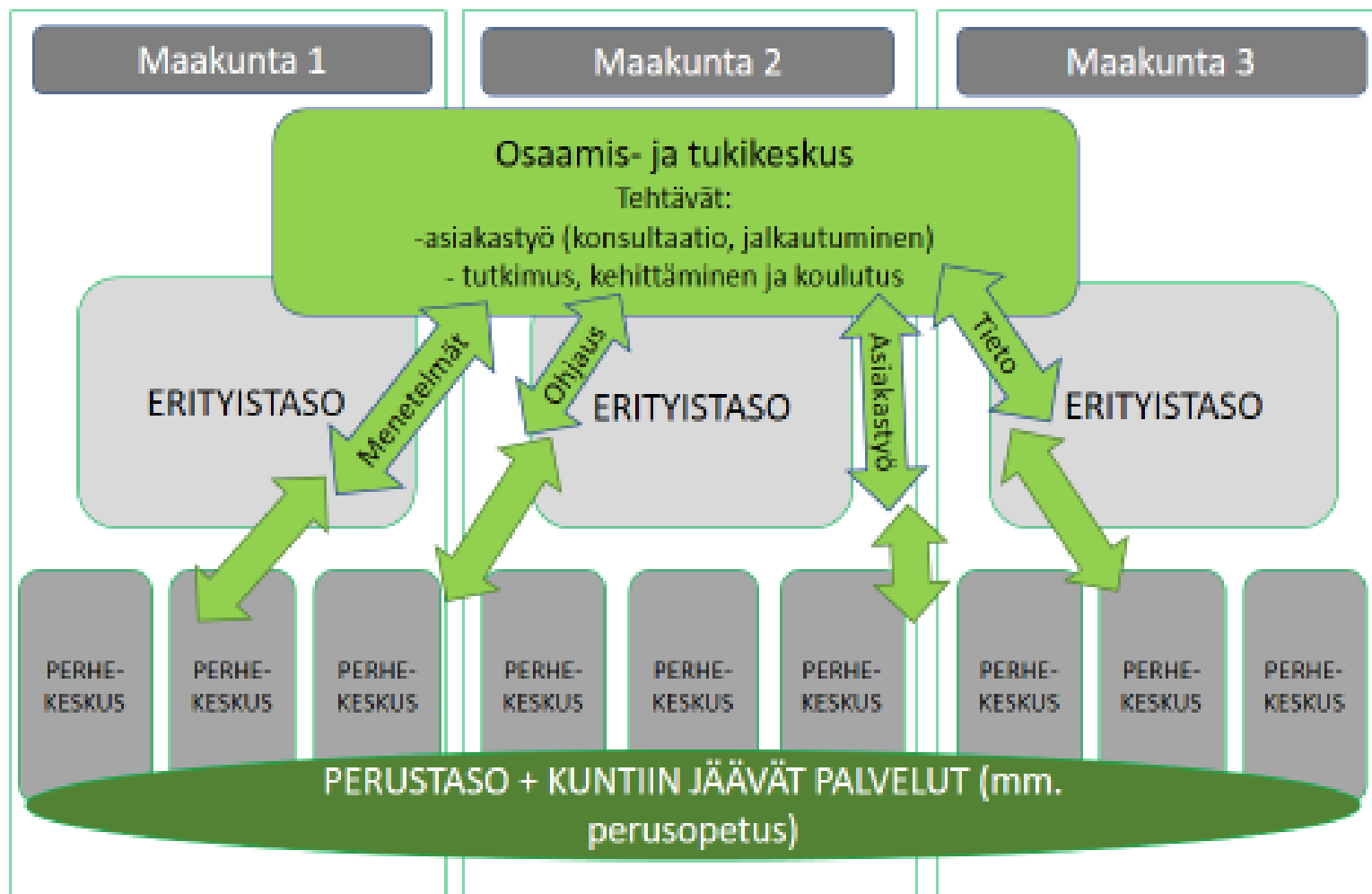
Osaamis- ja tukikeskuksen tehtävät jaetaan

- 1) asiakastyöhön (potilastyöhön) ja asiakastyön tukeen
- 2) kehittämis-, koulutus- ja tutkimustoimintaan

Keskuksen tehtävä on toimia sekä palvelujen tuottajana että niiden kehittäjänä. OT:n keskeinen tehtävä on tukea erityis- ja perustasoilla tehtävää työtä sekä asiakastyön että kouluttamisen ja kehittämisen avulla.

Vaativinta erityisosaamista viedään palveluihin konsultaatioiden, yhdessä työskentelyn sekä digitaalisten konsultaatio- ja yhteistyömuotojen avulla.

1. Tieteellisen tutkimuksen, koulutuksen sekä palvelun ja hoidon kehittäminen yhdessä yliopistojen, yliopistollisten sairaaloiden, lääketieteellisten tutkimuslaitosten ja sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa.
2. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kokonaisuuden tuki ja koordinointi yhteistyössä palvelujen tuottajien kanssa.
3. Vaativien palveluiden ja hoidon tukeminen ja tuottaminen tutkimusperusteisella erityisen vaativan tason asiantuntemuksella.

OT-keskus Helsinki = toiminnallinen verkosto (ei organisaatio)

TERVEYDENHUOLLON OT-TOIMIJIAT

SOSIAALIHUOLLON OT-TOIMIJIAT

Hyks nuorisopsykiatria OT

1. **Palvelut OT-toiminnot:** osasto, erityispoliti
 2. **Koordinaatio:** psykosos, hoitojen ohjaus, hoitoketjut, PTY
 3. **Kehittäminen ja tutkimus;** yhteys yliopiston oppiaine
- = OT koordinaattori / järjestöt / sivistystoimi / sosiaalityö

Hyks Lastenpsykiatria OT

1. **Palvelut OT-toiminnot:** osasto, erityispoliti
 2. **Koordinaatio:** psykosos, hoitojen ohjaus, hoitoketjut, PTY
 3. **Kehittäminen ja tutkimus;** yhteys yliopiston oppiaine
- = OT koordinaattori / järjestöt / sivistystoimi / sosiaalityö

Hyks Pediatria OT

1. **Palvelut OT-toiminnot** eri lasten erikoialaloilta
 2. **Koordinaatio:** hoitoketjut hoitojen ohjaus, PTY
 3. **Kehittäminen ja tutkimus;** yhteys yliopiston PRC, HSY
- = OT koordinaattori / järjestöt / sivistystoimi (VIP-verkosto) / sosiaalityö

Lastensuojelun OT-toiminnot

1. **Palvelut OT-toiminnot:** yksiköt
 2. **Koordinaatio:** jalkautuva työ, konsultaatiot
 3. **Kehittäminen ja tutkimus:** yhteys sosiaalityön tieteenala (HWI&MWI=PRC) ja muut tieteenalat
- vaikeat, monialaista osaamista ja arviointia tarvitsevat perheen/lapsen/nuoren ongelmat yhteistyössä terveydenhuollon, opetuksen, juridisten palveluiden ja aikuisten palveluiden kanssa
 - vaikeat huolto- ja tapaamisriidat
 - ylisukupolvisesti asioivat (jälkihuolto)
 - se...
 - vaativa sijaishuolto

Vammaispalvelun OT-toiminnot

1. **Palvelut OT-toiminnot:** yksiköt
 2. **Koordinaatio:** jalkautuva työ, konsultaatiot
 3. **Kehittäminen ja tutkimus (PRC):** yhteys sosiaalityön tieteenala ja muut tieteenalat
- = OT koordinaattori/järjestöt/sivistystoimi/terveydenhuolto (VIP-verkosto)

Maahanmuuttajapalvelujen OT-toiminnot

1. **Palvelut OT-toiminnot:** yksiköt
 2. **Koordinaatio:** jalkautuva työ, konsultaatiot
 3. **Kehittäminen ja tutkimus (PRC):** yhteys sosiaalityön tieteenala ja muut tieteenalat
- vaativat kulttuuriin liittyvät (esim. traumat, radikalisoituminen, pakkoavioliitot, kunniaväkivalta, ihmiskauppa, paperittomat) ja tähän liittyvä kv -yhteistyö
- = OT koordinaattori/järjestöt/sivistystoimi/UM/STM terveydenhuolto (VIP-verkosto)

Monialainen
koordinoiva
tehotiimi

Yhdyspintoja

- Kun OT-alueiden **työnjako** saadaan sovittua (alustavasti osana valtakunnallista raporttia), on VIP-verkoston ja järjestöjen mahdollista tulla kumppaniksi OT-työhön.
- Keskusteluissa on ollut, että OT-toiminta käynnistyy viidellä yhteistoiminta-alueella pilotointien kautta. Ei vielä päätöksiä.

Esim. HKI-OT: Ylisukupolvisesti asioivien nuorten palvelupolku (sisote), joka perustuisi tutkimukseen perustuviin toimintakäytäntöihin.

Laitoshoido → jälkihuolto → aikuissosiaalityö
& lapsi- ja nuorisopsykiatria ja aikuispsykiatria.

Taustaa: laitoshoidossa olevien nuorten koulunkäynnissä on runsaasti ongelmia. Palvelupolussa erityisenä näkökulmana koulun käynnin turvaaminen.

- Yhteistyö VIP-verkoston kanssa olennaista.

Miten tästä eteenpäin?

- Valtakunnallinen raportti valmistuu 12/2018
- OT-aluekohtaiset perustamissuunnitelmat 12/2018
- Valtakunnallinen OT-päivä 19.11.2018 THL
- LAPE-akatemia aloittaa toimintansa; muutosagentit keskeisiä toimijoita.
- Vuonna 2019 OT-pilotoinnit käynnistyvät?

Laura Yliruka laura.yliruka@hus.fi
www.socca.fi